

Sygnatura akt I ACa 585/20

Dnia 22 lutego 2021 r.

POSTANOWIENIE

Sąd Apelacyjny w Poznaniu I Wydział Cywilny i Własności Intelektualnej

w składzie:

Przewodniczący: **Sędzia Małgorzata Kaźmierczak**

Sędziowie: **Małgorzata Goldbeck-Malesińska /spr./**

M. R.

Protokolant: **st.sekr.sąd. Kinga Kwiatkowska**

po rozpoznaniu w dniu 22 lutego 2021 r.

na rozprawie

sprawy z wniosku M. Z.

przy uczestnictwie B. Z. i udziale Prokuratura Prokuratury Okręgowej w Koninie

o uchylenie ubezwłasnowolnienia

na skutek apelacji wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w Koninie z dnia 20 marca 2020r., sygn. akt I Ns 101/16

1. **oddala apelację;**

2. **przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Koninie na rzecz adwokata M. M. (1) kwotę 221,40 zł brutto tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy z urzędu.**

Małgorzata Goldbeck-Malesińska Małgorzata Kaźmierczak Maciej Rozpędowski

Sygnatura akt I ACa 585/20

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 20 marca 2020 roku Sąd Okręgowy w Koninie w punkcie 1 oddalił wniosek M. Z. o uchylenie ubezwłasnowolnienia, w punkcie 2 kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa, a w punkcie 3 zasądził od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Koninie na rzecz adwokata M. M. (1) z Kancelarii Adwokackiej w T. kwotę 295,20 zł tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy z urzędu.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny sprawy.

M. Z. został całkowicie ubezwłasnowolniony postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Koninie z dnia 22 czerwca 1998 roku w sprawie I Ns 2/98. Postanowieniem z dnia 27 kwietnia 2015 roku Sąd Okręgowy w Koninie w sprawie o sygn. akt I Ns 74/14 zmienił ubezwłasnowolnienie z całkowitego na częściowe.

Wnioskodawca jest kawalerem. Nie ma dzieci. Jego rodzice nie żyją. Od 2003 roku mieszka w domu pomocy społecznej w S.. Był wielokrotnie hospitalizowany w szpitalach psychiatrycznych w wyniku zaostrzeń choroby w przebiegu braku

współpracy w leczeniu. Od chwili umieszczenia w (...) był leczony nieprzerwanie, co skutkuje długotrwałą remisją pozytywnych objawów choroby psychicznej. Podczas badania przez biegłych psychiatrę i psychologa ujawniono u wnioskodawcy zachowaną na przeciętnym poziomie sprawność poznawczą i intelektualną. Wnioskodawca nie wygłasza wprost treści urojeniowych ani omamów. W stanie psychicznym występują ubytkowe objawy choroby psychicznej. Wnioskodawca ujawnia spłylenie afektu, kontakt emocjonalny nawiązuje w ograniczonym, formalnym charakterze, ujawnia ograniczony, częściowo tylko deklaracyjny wgląd w chorobę i ograniczony krytycyzm co do funkcjonowania, co ma wpływ także na realność realizacji czynionych na przyszłość planów. Wnioskodawca na co dzień jest dostosowany do rytmu życia w placówce i panujących reguł. Jest samoobsługowo sprawny i samodzielny, spokojny i dostosowany do panujących reguł. Nie wykorzystuje realnie wszystkich możliwości na poszerzenie zakresu swojej aktywności i samodzielności, mimo czynionych deklaracji. Do aktywności musi być motywowany, zachęcany. W zakresie podtrzymywania leczenia wymaga nadzoru. W ocenie biegłych psychiatry i psychologa wnioskodawca planuje swoją przyszłość (zakup nieruchomości lub wynajem i samodzielne zamieszkanie) bez podejmowania jakiejkolwiek aktywności, by wcielić plany w życie. Dodatkowo specyfika czynionych planów na przyszłość nie bierze pod uwagę realiów ekonomicznych, materialnych i społecznych, samodzielnego funkcjonowania. Plany wnioskodawcy oparte są głównie na jego wyobrażeniach, a nie stanie faktycznym. Przebywanie w (...), opieka prawna oraz pomoc w prowadzeniu służy stabilizacji stanu psychicznego i poprawia rokowanie co do funkcjonowania, a samodzielne życie poza instytucją zagraża życiu i zdrowiu wnioskodawcy.

U wnioskodawcy zdiagnozowano chorobę psychiczną w postaci schizofrenii paranoidalnej z przewagą objawów ubytkowych w remisie. Zdaniem biegłych brak jest przesłanek do uchylenia ubezwłasnowolnienia częściowego.

Z informacji (...) w S. wynika, że wnioskodawca wymaga stałej opieki i pomocy personelu. Posiłki wcześniej przygotowane spożywa samodzielnie. Leki przyjmuje pod nadzorem. Pielęgniarki dbają o konsultacje lekarskie i realizację recept. Sam się ubiera, myje i sprząta. Nie bierze udziału w terapii zajęciowej. Ma rentę w kwocie 1 625 zł, z czego 70% przekazywane jest tytułem opłaty za pobyt w (...). Wnioskodawca posiada oszczędności 8 000 dolarów oraz 4 000 zł. Ostatni raz na przepustce był rok temu. Wnioskodawca ma 2 braci, ale żaden z nich nie jest w stanie zaopiekować się wnioskodawcą czy udzielić mu pomocy.

Aktem notarialnym dokonano darowizny nieruchomości przez matkę wnioskodawcy, wnioskodawcę - ubezwłasnowolnionego, w którego imieniu działała T. S. na rzecz brata wnioskodawcy T. (nieżyjącego - męża B. Z. kuratora) i została ustanowiona dożywotnia służebność dla wnioskodawcy w postaci prawa korzystania z pokoju ze wspólnością kuchni, łazienki, ze swobodą poruszania się po całej nieruchomości oraz opieką w chorobie i na starość. Następnie T. Z. darował córce W. Z., obecnie Ś., powyższą nieruchomość i została ustanowiona służebność na rzecz wnioskodawcy w postaci możliwości korzystania raz w roku na okres 2 tygodni z jednego pokoju w domu mieszkalnym ze wspólnością wejść, przejść, zejść oraz swobody poruszania po nieruchomości.

Sąd Rejonowy w Turku w sprawie o sygnaturze akt III RNs 167/18 oddalił wniosek wnioskodawcy o zwolnienie z (...).

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy ustalił na podstawie dowodów: dokumentów - aktu notarialnego (k. 195), opinii sądowo - psychiatrycznej (k. 33- 37, 61 - 63, 121- 123), informacji (...) w S. (k. 49); zeznań wnioskodawcy (k. 131), zeznań uczestnika (k. 132), zeznań świadka M. S. (k. 131), zeznań świadka W. Ś. (k. 186), akt Sądu Okręgowego w Koninie o sygn. I Ns 74/14, 103/07 i akt Sądu Rejonowego w Turku o sygn. III RNs 167/18. Sąd Okręgowy w całości podzielił wnioski opinii sądowo - psychiatrycznych sporządzonych w postępowaniu. Zauważył, że w toku niniejszego postępowania wnioskodawca był badany przez biegłych psychiatrę i psychologa trzykrotnie, a wnioski tych opinii są tożsame, a nadto zbieżne z treścią opinii sporządzonej w sprawie Sądu Rejonowego w Turku o sygn. akt III Rns 167/18. Ich wiarygodność i fachowość nie budziła zastrzeżeń Sądu Okręgowego. Biegli jednoznacznie we wszystkich opiniach stwierdzili, że wnioskodawca cierpi na chorobę psychiczną - schizofrenię paranoidalną i nadal wymaga pomocy w prowadzeniu swoich spraw. Opinie te są spójne, logiczne, profesjonalne, wydane po zbadaniu wnioskodawcy i po wnikliwej analizie materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie. Pozostały materiał dowodowy, szczególnie wartość dowodowa dokumentów złożonych do akt nie budziła wątpliwości Sądu Okręgowego co do ich autentyczności, nie była również kwestionowana przez żadną ze stron.

Sąd Okręgowy uznał, że w przedmiotowej sprawie nie zaistniały przesłanki do uchylenia częściowego ubezwłasnowolnienia wnioskodawcy. Zgodnie z art. 13 § 1 k.c. osoba może być ubezwłasnowolniona całkowicie, jeżeli w skutek choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego lub innych zaburzeń psychicznych nie jest w stanie kierować swoim postępowaniem. Zgodnie natomiast z art. 16 § 1 k.c. osoba pełnoletnia może być ubezwłasnowolniona częściowo z powodu choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, jeżeli stan tej osoby nie uzasadnia ubezwłasnowolnienia całkowitego, lecz potrzebna jest pomoc do prowadzenia jej spraw. Natomiast zgodnie z treścią art. 559 § 1 k.p.c. sąd uchylił ubezwłasnowolnienie, gdy ustana przyczyna, dla której je orzeczone; uchylenie może nastąpić także z urzędu. Z dyspozycji art. 559 k.p.c. przewidującej uchylenie albo zmianę ubezwłasnowolnienia w zależności od zmian w zakresie przesłanek ubezwłasnowolnienia, zwłaszcza - stanu zdrowia chorego, wypływa wniosek, że o ubezwłasnowolnieniu decyduje przede wszystkim aktualny stan zdrowia chorego oraz aktualnie występujący interes chorego w jego ubezwłasnowolnieniu lub potrzeba udzielenia mu pomocy do prowadzenia jego spraw. Ubezwłasnowolnienie całkowite podlega obligatoryjnemu uchyleniu, gdy ustały przyczyny jego ustanowienia (art. 559 § 1 k.p.c.), a w szczególności gdy ustała dysfunkcja mentalna osoby fizycznej. Z kolei jeżeli przyczyny te nie ustały w całości, ale nastąpiła poprawa stanu zdrowia, możliwa jest zmiana dotychczasowego ubezwłasnowolnienia całkowitego na ubezwłasnowolnienie częściowe.

Opinia biegłych psychiatry i psychologa obok stwierdzenia u badanego choroby psychicznej powinna zawierać szczegółową ocenę zakresu jego zdolności kierowania swoim postępowaniem opartą na gruntowej i wnikliwej analizie jego zachowania się i postępowania, kontaktów z ludźmi w stosunkach rodzinnych, w pracy itp. Sąd I instancji wskazał, że z opinii sądowno - psychiatrycznej sporządzonej w toku niniejszego postępowania nie wynika, że wnioskodawca cierpi na chorobę psychiczną schizofrenia paranoidalna z objawami negatywnymi nastawieniem urojeniowym w stadium częściowej remisji. Nadal wymaga pomocy w prowadzeniu swoich spraw, a tym samym brak podstaw do uchylenia częściowego ubezwłasnowolnienia. Podkreślił, że wnioskodawca jest częściowo bezkrytyczny wobec postawionej diagnozy, nie ma poczucia choroby, albowiem neguje istnienie choroby, podając, że leki go zamulają i uspokajają. Dobre funkcjonowanie wnioskodawcy na przestrzeni ostatnich lat wynika z faktu pobytu w (...), gdzie jest systematycznie leczony i nadzorowany w braniu leków. Historia leczenia wnioskodawcy wskazuje, że samowolne odstawienie wcześniej przez niego leków kończyło się zaostrzeniem choroby i koniecznością hospitalizacji. Badanie psychologiczne wskazało na inteligencję poniżej przeciętnej, logiczne myślenie częściowo spowolniałe, treściowo udużnione, występują deficyty w zakresie rozumienia norm i sytuacji społecznych, w zakresie emocji stopień uczuciowy, zdolność ekspresji werbalnej, za pomocą słów osłabiona. W ocenie Sądu Okręgowego z uwagi na niezadawalające funkcjonowanie indywidualno-społeczne, osłabienie zdolności komunikowania wnioskodawca nie jest zdolny podejmować racjonalnych decyzji w złożonych sprawach życiowych. Na przestrzeni toczącego się postępowania sądowego był czterokrotnie badany przez różnych biegłych i wnioski wszystkich opinii w sposób jednoznaczny wskazują, że z uwagi na chorobę psychiczną wymaga pomocy w prowadzeniu swoich spraw, a jego funkcjonowanie, wypowiedzi, z którymi Sąd Okręgowy mógł się zapoznać nie uległy takiej zmianie, aby można wnioskować, że bez pomocy poradzi sobie w złożonych sprawach życiowych. Wnioskowanie to jest spójne z treścią orzeczenia Sadu Rejonowego w Turku oddalającego wniosek wnioskodawcy o zwolnienie z (...).

Sąd Okręgowy przy rozpoznawaniu niniejszej sprawy uwzględnił to, że ubezwłasnowolnienie zostało orzeczone w interesie i dla dobra wnioskodawcy w celu zapewnienia mu pomocy w prowadzeniu swoich spraw lub uzupełnieniu braku możliwości kierowania swoim postępowaniem. Ponadto ma na celu ochronę jego interesu osobistego lub majątkowego oraz interesu jego otoczenia.

W ocenie Sądu Okręgowego w niniejszej sprawie zdiagnozowana u wnioskodawcy choroba psychiczna i jego sytuacja osobista, przejawiająca się w częściowo bezkrytycznym podejściu do swojego stanu, przy braku osób bliskich, które mogłyby się wnioskodawcą zaopiekować przemawiają za pozostawieniem częściowego ubezwłasnowolnienia. Sąd Okręgowy podkreślił, że żyjący bracia wnioskodawcy nie są w stanie zaopiekować się nim, a jak wynika z informacji Prokuratora Prokuratury Okręgowej w Koninie badana jest kwestia dlaczego doszło do zmiany, a de facto znacznego umniejszenia zakresu przysługującej wnioskodawcy służebności i w świetle służebności obecnie wskazanej w akcie

notarialnym W. Ś. deklaruje jedynie zajęcie się wnioskodawcą przez okres 2 tygodni w roku, a kurator B. Z. odmawia objęcia opieką wnioskodawcy.

Mając na uwadze powyższe ustalenia i rozważania, Sąd Okręgowy na podstawie art. 559 k.p.c. i art. 16 k.c. orzekł jak w postanowieniu, orzekając jednocześnie o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Apelację od wskazanego postanowienia złożył wnioskodawca.

Zaskarżając postanowienie w zakresie punktu 1 zarzucił naruszenie przepisów prawa procesowego, to jest art. 233 k.p.c. poprzez:

1. niewłaściwą ocenę wyjaśnień wnioskodawcy w zakresie, w jakim twierdził, że jest w stanie samodzielnie dokonywać wszelkich czynności związanych z samodzielną egzystencją, pominięcie okoliczności, że wnioskodawca posiadał zgromadzone środki pieniężne na koncie, które dawały mu gwarancję zaspokojenia podstawowych potrzeb życia codziennego, poza tym M. Z. otrzymuje także emeryturę, z której byłby w stanie samodzielnie się utrzymywać; Sąd Okręgowy całkowicie pominął, że dokonano przesunięć majątkowych w imieniu M. Z., z jego punktu widzenia niekorzystnych, albowiem nie zostało wyjaśnione na jakiej podstawie zostało zamienione prawo dożywocia na prawo zamieszkiwania jedynie w okresie tzw. przepustki na 2 tygodnie, nikt tego nie był w stanie ustalić, sam wnioskodawca nie miał wiedzy, że taka czynność w ogóle nastąpiła bez jego wiedzy;

2. błędną oceną zeznań świadków M. S. i W. Ś., które stan faktyczny tworzyły jedynie na potrzeby postępowania tak by „uchronić” siebie przed ewentualnym powrotem wnioskodawcy, czego zresztą wyrazem był brak jego przyjęcia do nieruchomości tłumaczony kilkuletnim remontem i niemożnością zapewnienia wnioskodawcy odpowiednich warunków oraz zamiana dożywocia na prawo korzystania z nieruchomości przez wnioskodawcę jedynie przez okres kilkunastu dni.

Na tej podstawie wnioskodawca wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia i uchylenie jego ubezwłasnowolnienia, a także o zasądzenie na rzecz adwokata M. M. (1) kosztów pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy z urzędu.

Uczestniczka postępowania nie złożyła odpowiedzi na apelację.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja wnioskodawcy okazała się niezasadna.

Wszystkie zawarte w niej zarzuty sąd odwoławczy ocenił jako nietrafne.

Należało mieć na względzie, że podstawą uchylenia ubezwłasnowolnienia, także częściowego, jest ustanie przyczyn, dla których je orzeczono. Stosownie do art. 557 k.p.c. w sentencji postanowienia o ubezwłasnowolnieniu powinien się znaleźć powód jego orzeczenia. Jeżeli zatem ustanie przyczyna orzeczenia ubezwłasnowolnienia wskazana w postanowieniu (np. choroba psychiczna – osoba ubezwłasnowolniona zostanie wyleczona), to sąd zobowiązany jest do uchylenia ubezwłasnowolnienia. W razie zmiany okoliczności, a przede wszystkim stanu zdrowia osoby ubezwłasnowolnionej, sąd może więc uchylić postanowienie o ubezwłasnowolnieniu.

W ocenie Sądu Apelacyjnego w niniejszej sprawie, jak trafnie wskazał Sąd I instancji, nie zaistniały przesłanki uchylenia ubezwłasnowolnienia wnioskodawcy.

Wbrew twierdzeniom apelacji, Sąd I instancji poczynił ustalenia dotyczące posiadania przez wnioskodawcę środków i otrzymywania renty, które – jak wskazał - dawałyby wnioskodawcy gwarancję do zaspokojenia podstawowych potrzeb życia codziennego. Nadmieniał, że wnioskodawca otrzymuje rentę w kwocie 1 625 zł i podał jak środki te są wykorzystywane. Sąd Okręgowy zwrócił także uwagę na okoliczność posiadania przez wnioskodawcę oszczędności, tak w złotych polskich, jak i w walucie. Uznał jednak przy tym, że wskazane okoliczności nie uzasadniają uchylenia ubezwłasnowolnienia. A Sąd Apelacyjny wniosek ten podziela.

Dowody przeprowadzone w sprawie nie dają bowiem podstaw do uznania, że ustały przyczyny, dla których ubezwłasnowolnienie orzeczono, na co także zwrócił uwagę Sąd I instancji. U wnioskodawcy nadal diagnozuje się chorobę psychiczną w postaci schizofrenii paranoidalnej z przewagą objawów ubytkowych w remisji. Wnioskodawca więc nadal choruje, a jak ustalili przy tym powołani w sprawie biegli, pozostaje częściowo bezkrytyczny wobec postawionej diagnozy. Nie ma poczucia choroby, neguje jej istnienie, twierdząc, że leki, które przyjmuje w sposób monitorowany przez personel (...) go jedynie „zamulają” i uspokajają. Nie przyjmuje więc do wiadomości konieczności ich regularnego zażywania. To pozwalało na wniosek, że na pewno nadal wymaga pomocy w prowadzeniu swoich spraw związanych z procesem leczenia. Dobre funkcjonowanie wnioskodawcy na przestrzeni ostatnich lat z okresami remisji choroby wynika z faktu pobytu w (...), gdzie leczenie jest wdrażane i monitorowane.

Już ta przesłanka wystarczyła do przyjęcia, że apelacji wnioskodawcy nie należało ocenić jako zasadnej.

Podkreślenia wymagało także, że choć wnioskodawca posiada środki umożliwiające samodzielne utrzymanie, to jak trafnie wskazał Sąd Okręgowy, nadal wymaga pomocy w organizacji życia. Dowody przeprowadzone w sprawie pozwalały na wniosek, że wnioskodawca nie bierze pod uwagę realiów ekonomicznych, materialnych i społecznych, samodzielnego funkcjonowania. Artykułowane przez wnioskodawcę plany dotyczące jego samodzielnego życia oparte są głównie na jego wyobrażeniach, a nie na istniejących faktach.

Nawet w prostych czynnościach życia codziennego w (...), takich jak zaangażowanie w terapię grupowe czy spacer, wnioskodawca swą aktywność ogranicza jedynie do deklaracji nie podejmując żadnych kroków zmierzających do ich realizacji.

Jak trafnie wskazał Sąd Okręgowy ubezwłasnowolnienie zostało orzeczone w interesie i dla dobra wnioskodawcy w celu zapewnienia mu pomocy w prowadzeniu jego spraw czy też uzupełnieniu braku możliwości kierowania swoim postępowaniem. Ma na celu ochronę jego interesu osobistego lub majątkowego. Ponieważ na podstawie niekwestionowanych opinii biegłych, zasadnie przyjęto, że ochrony takiej i takiej pomocy wnioskodawca nadal wymaga, nie sposób było uznać, wniesioną apelację za zasadną.

Za niezasadny Sąd odwoławczy uznał także zarzut pominięcia przez Sąd Okręgowy kwestii związanych z umniejszeniem zakresu przysługującej wnioskodawcy służebności. Sąd I instancji zaistnienie takiej okoliczność w sprawie ustalił, zwrócił uwagę na to, że przyczyny takiego działania są aktualnie przedmiotem badań Prokuratury Okręgowej w Koninie. Co pozwala na wniosek, że każde działanie osób trzecich podejmowane wobec sytuacji wnioskodawcy, jako osoby częściowo ubezwłasnowolnionej stanowi przedmiot kontroli właściwych organów, co ma zapewnić dbałość o interesy wnioskodawcy.

Stanowiska tego nie mogła zmienić ewentualna wadliwa ocena zeznań świadków M. S. i W. Ś., które jak twierdzi apelujący zeznawać miały na potrzeby postępowania tak by wykreować rzeczywistość mającą uchronić świadków przed ewentualnym powrotem wnioskodawcy do domu rodzinnego. Nawet jeśli z wysokim stopniem prawdopodobieństwa przyjąć można, że przeciągający się remont mieszkania, na który się powoływały, nie ma już miejsca, to postawa wymienionych nie świadczy o gotowości udzielenia wnioskodawcy przez świadków pomocy w procesie kontynuowania regularnego leczenia i podejmowania działań niezbędnych w organizacji życia codziennego (przygotowanie posiłków, pranie, prasowanie, sprzątanie zaciąganie i regulowanie zobowiązań, których wnioskodawca sam od lat nie wykonuje), a jak ustalono między innymi na podstawie przeprowadzonych w sprawie trzykrotnie opinii biegłych, pomocy takiej wnioskodawca nadal wymaga.

Mając wskazane na uwadze na podstawie art. 385 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. apelację wnioskodawcy oddalono orzekając na podstawie § 14 ust. 1 pkt 27 w związku z § 16 ust 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 roku w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu w punkcie 2 o przyznaniu od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Koninie na rzecz adwokata M. M. (1) kwoty 295,20 zł tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Małgorzata Goldbeck-Malesińska Małgorzata Kaźmierczak Maciej Rozpędowski